

УДК 55 : 338.48 (477.63)

Інкін О.В., Перкова Т.І., Хрипливець Ю.В.

ГЕОЛОГО-ТУРИСТИЧНІ МАРШРУТИ ВИХІДНОГО ДНЯ ДНІПРОПЕТРОВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Обґрунтована актуальність розробки та детального опису геолого-туристичних маршрутів як нової складової стратегії розвитку туризму на території Дніпропетровської області до 2020 р. Показано, що геологічні об'єкти області мають високий загальнопізнавальний, природознавчий, історико-краєзнавчий потенціал, можуть бути віднесені до геологічних парків, які відповідають критеріям ЮНЕСКО.

Туризм відноситься до найбільш розвинених форм міжнародної торгівлі послугами, сприяє значним валютним надходженням, які позитивно впливають на розвиток інших секторів економіки країн [1]. За даними Всесвітньої туристичної організації, сфера туризму генерує кожне дванадцяте робоче місце, її внесок у світовий ВВП складає 9%, а для економіки деяких країн (Єгипет, Туреччина, Непал та ін.) цей її сектор є провідним [2].

Внесок туристичної сфери у ВВП України становить 2,2%. Його підвищенню можуть сприяти не тільки заходи, що супроводжують реалізацію крупних проєктів (чемпіонат Європи з футболу та ін.) але й розвиток внутрішніх туристичних маршрутів, здатних розв'язати проблему відпочинку верств населення, які не мають можливості проводити відпустку в далеких поїздках, і збільшити кількість іноземних громадян, які в'їжджають до України з екскурсійною метою. Пошук, опис та реклама нових об'єктів на території України, цікавих з точки зору краєзнавства, етнографії, історії, геології, сприятиме зміцненню та активному розвитку туризму в Україні.

Зважаючи на досвід провідних туристичних країн світу, особливу увагу слід приділити геологічному туризму, популярність якого зростає з кожним роком [6]. Кількість мандрівни-

ків, які прагнуть провести відпустку або вихідні подалі від багатолюдних курортів у природному середовищі стабільно зростає. З огляду на перспективність цього напрямку, в Європі розроблені та користуються великою популярністю маршрути геолого-мінералогічного та геологічно-краєзнавчого спрямування. В Фінляндії лише одна аметистова шахта приймає за рік до 20 000 відвідувачів, а для відпочинку на юрському березі в містечку Лайм Реджис (Великобританія) приїждять туристи з усіх країн світу. В Інтернет можна знайти багато посилань на мінералогічні тури та екскурсії [7], під час проходження яких мандрівники мають усі умови для знайомства з геологічними пам'ятниками та можливість для збору колекцій гірських порід і мінералів.

У Великобританії та Норвегії у вільному доступі є інформація про численні геологічні об'єкти, видані буклети з необхідними описами, картами, схемами. До того ж геолого-туристична інформація подається таким чином, що турист може обійтись без допомоги екскурсоводів і гідів. Масштабними об'єктами геологічного туризму в Україні можуть бути соляна шахта в м. Артемівську або Мармурова печера в Криму, які відвідує значна кількість туристів уже впродовж багатьох років.

Геологічний туризм створює можливості для забезпечення місцевого населення роботою, підвищення доходів підприємців туристичної галузі. Відвідування туристами унікальних місць відпочинку є стимулом для місцевої влади охороняти їх і зберігати.

Необхідність розробки геологічних маршрутів базується також на відсутності чітких рекомендацій про те, як мешканцям міст, з одного боку перевантаженим інформацією, контактами з великою кількістю людей, а з іншого – страждаючим від гіподинамії та кисневого голодування, найкраще та найцікавіше провести свої вихідні дні. Освіченому сучасникові, зайнятому протягом більшої частини дня роботою та виконанням різних обов'язків, зовсім не залишається часу на повноцінний відпочинок, що призводить до зниження працездатності та розвитку захворювань. У зв'язку з втратою великої кількості енергії під час занять – активний відпочинок на чистому повітрі у вихідні дні потрібен також учням і студентам. Необхідність проведення туристичних походів для них регламентується низкою нормативних документів (наприклад, наказом Міністерства освіти і науки України №237 від 24 березня 2006 р.). Розробка пішохідних, велосипедних, автомобільних та інших геолого-туристичних маршрутів, які не вимагають значного матеріально-технічного забезпечення, доступних для всіх соціальних верств населення, сприятиме не лише відновленню фізичних і моральних сил громадян, але й надасть їм можливості до самовдосконалення, вивчення рідного краю.

До найбільш доступних форм масового відпочинку відносяться короткоденні екскурсійні маршрути. Вони можуть стати особливо популярними сьогодні, коли більшість громадян нашої країни мають короткі незаплановані відпустки, середня тривалість яких для працівників комерційних структур не перевищує двох тижнів, в той час як кількість вихідних і святкових днів протягом року становить близько 115. Поїздки та екскурсії на вихідні дні можуть бути віднесені до найбільш корисних видів діяльності у вільний час. На жаль маршрути, які сьогодні пропонують екскурсійні компанії на вихідні дні, не сприяють розвитку туризму в Дніпропетровській області, повно-

цінному відпочинку громадян. Активно рекламовані об'єкти для відвідування (Умань, Святогірський монастир, острів Хортиця та ін.) розташовані за межами області. Масові виїзди до них гальмують розвиток власних пам'ятників природи, історії та культури, зменшують приплив іноземних туристів на Дніпропетровщину. Завчасне бронювання путівок у туристичних компаніях вимагає від громадян певної ясності відносно своїх планів на вихідні дні, що в умовах сучасного суспільства не завжди можливо. Ціна на екскурсії по Україні не доступна для багатьох верств населення, особливо студентів та учнів, морально-духовне виховання яких найбільш актуальне. Недоступність подорожей гасить у молоді любов до природи, прагнення до романтики та пригод, сприяє проведенню вільного часу у віртуальному просторі за моніторами комп'ютерів, послаблює волю молодих людей, викликає безініціативність.

В той же час Дніпропетровщина є одним з ключових регіонів України за можливостями розвитку геологічного туризму. Історичні традиції, унікальні геологічні об'єкти та багата мінерально-сировинна база робить нашу область привабливою з точки зору розвитку цього напрямку туристичних послуг. Велика кількість старовинних гірничорудних підприємств (а іноді перших та єдиних в Україні) є складовою геолого-історичної спадщини області. Частина їх є своєрідними візитними картками регіону: залізорудні підприємства Криворізького залізорудного (міста Кривий Ріг та Жовті Води) та Нікопольського марганцеворудного (міста Нікополь та Марганець), численні родовища гранітів та інших кристалічних порід Українського щита, представлені утвореннями архейського віку, вік яких перевищує 3,5 млрд. р. (Токівській та численні інші гранітні кар'єри), Дніпровські пороги. Унікальність цих об'єктів неодноразово підтверджена під час спілкування з фахівцями туризму з Європи в ході проведення багатьох міжнародних науково-практичних конференцій. Привабливими для туристів можуть бути історико-геологічні маршрути шляхами наукових експедицій XIX-XX століть (О.М.Поля, І.І.Танатара та ін.).

Гірничодобувні підприємства, родовища корисних копалин, природні та техногенні геологічні відслонення можна віднести до об'єктів геологічного туризму, який формує комплексний туристичний продукт, дає змогу разом з одержанням красназавчої та геолого-мінералогічної інформації спостерігати палеонтологічні, гідрологічні, історичні, культурні пам'ятники. Геологічні об'єкти Дніпропетровської області відповідають критеріями ЮНЕСКО до природних територій, яким надається статус геологічних парків. У відповідності з цими критеріями, вони повинні являти собою шедеври людської діяльності (унікальні відпрацьовані родовища, давні гірські виробки); мати будівельну, архітектурну, технологічну або ландшафтну цілісність; бути визнаними природними геологічними феноменами (геологічними пам'ятниками); забезпечувати обмін світовими цінностями, збереження культурних традицій різних епох цивілізації; відображати традиційні для різних епох способи надкористування; демонструвати геологічні періоди розвитку Землі та характерні форми рельєфу; визначати найважливіші сучасні геолого-екологічні процеси та місце їх прояву.

Незважаючи на винятковість геологічних об'єктів, на стоп'ятдесятирічну історію гірничого виробництва, в поточний час у Дніпропетровській області практично не приділяється увага розвитку геологічного туризму, не вистачає описаних геолого-туристичних маршрутів з охарактеризованими цікавими об'єктами для відвідування та орієнтирів для їх проходження. Початок і кінець таких маршрутів повинен бути прив'язаним до зупинок громадського транспорту (автобусів, електричок, річкових катерів), що надасть можливості громадянам подорожувати без значних витрат часу на підготовку маршруту та проблем при його проходженні. Відсутність зборів туристичних компаній і пільги на транспортні послуги зроблять ці маршрути масовими та доступними для більшості населення.

Рівень забезпечення мандрівників туристично-красназавчою літературою про регіон незадовільний [3-5]. Автори більшості публікацій головну увагу приділяють питанням красназавства та майже не торкаються проблем туризму.

В путівниках детально охарактеризоване історичне, а часом і доісторичне минуле, сучасний стан, перспективи розвитку об'єктів, але відсутні або недостатні вказівки та орієнтири, необхідні для проходження туристичних маршрутів. Це заважає індивідуальним мандрівникам подорожувати самостійно, без послуг туристичних компаній та гідів.

Отже, актуальною є задача розробки електронного путівника екскурсійних геологічних маршрутів Дніпропетровській області, який може стати супутником туриста в поїздці вихідного дня. Путівник повинен містити детальні описи та GPS-прив'язку орієнтирів, що дозволить мандрівникам уникнути помилок у орієнтуванні, виборі об'єктів спостережень. Видання путівника сприятиме розвитку масового культурного туризму в регіоні, розв'язанню проблеми мобільного відпочинку малозабезпечених верств населення та молоді, дозволить громадянам максимально повно використовувати вихідні та святкові дні для відновлення фізичних і моральних сил.

Для створення путівника геологічних мандрівок по Дніпропетровській області необхідно виконати наступні роботи:

- зібрати та проаналізувати геологічну, геоморфологічну, історичну, красназавчу та іншу інформацію про доступні для активного пересування та найцікавіші геологічні туристичні об'єкти;

- охарактеризувати рельєф, метеорологічні та гідрологічні умови, рослинний і тваринний світ та інші природні особливості місць розташування об'єктів спостережень та прилеглих територій, визначити можливості їх відвідування у різні пори року;

- оптимізувати логістичні рішення: розробити схеми та графіки руху по маршрутах з урахуванням руху громадського транспорту, позначенням їх на картографічних матеріалах;

- скласти детальні описи маршрутів з позначенням орієнтирів, характеру покриття доріг і стежок у різні пори року, GPS-координатами об'єктів, фотографіями та кінофрагментами окремих частин маршрутів; з цією метою бажано організувати та провести природничо-геологічні експедиції, які сприятимуть попу-

ляризації туризму серед молоді та допоможуть зібрати та обробити необхідну документацію;

– з використанням одержаної інформації створити класифікацію геологічних туристичних маршрутів Дніпропетровської області з оцінкою їх тривалості, природних перешкод, рівня складності;

– розробити заходи, спрямовані на рекламу геолого-туристичних маршрутів, поширення відомостей про них серед жителів області та потенційних іноземних туристів;

– створити електронний ресурс геолого-туристичних маршрутів Дніпропетровської області.

Геолого-туристичні маршрути вихідного дня по території Дніпропетровської області можуть бути використані як окремими її жителями при здійсненні індивідуальних або сімейних подорожей, так і групами туристичних клубів та секцій різних підприємств і організацій.

Економічний ефект від використання запропонованих маршрутів вихідного дня полягає в мінімізації фінансових витрат мандрівників завдяки відсутності зборів туристичних компаній і використанню громадського транспорту. Витрати на самостійні подорожі по розроблених маршрутах будуть в два-три рази нижчі в порівнянні з цінами туристичних компаній. Для учнівської та студентської молоді вони будуть ще нижчими за рахунок знижок на транспортні послуги.

Подорожі мешканців області по маршрутах вихідного дня будуть сприяти визначенню найбільш популярних з них, поглибленню та

деталізації їх інформаційного забезпечення. З часом це сприятиме залученню до участі в походах більшої кількості іноземних туристів, зростанню внеску туристичної сфери у ВВП країни, сприятиме розвитку Українського туристичного бренду шляхом реклами історико-культурних об'єктів і геологічних пам'яток регіону.

ЛІТЕРАТУРА

1. **Боголюбов В.С., Быстров С.А., Боголюбова С.А.** Экономическая оценка инвестиций в развитие туризма // Москва: Академия, 2009.– 272 с.

2. **Горбылева З.М.** Экономика туризма // Минск: БГЭУ, 2004.– 480 с.

3. **Дніпропетровськ: віхи історії. Історичний нарис** // Дніпропетровськ: Грані, 2001.– 255 с.

4. **Історія міст і сіл Української РСР. Дніпропетровська область** // Київ: Головна редакція УРЕ АН УРСР, 1969.– 959 с.

5. **Новик Л.И., Кан Д.И.** Кривой Рог. Путеводитель-справочник // Днепрпетровск: Промінь, 1986.– 191 с.

6. **Фаррахов Е.Г., Никонов В.Н., Белан Л.Н. и др.** Перспективы развития профессионального геологического туризма в России / Уникальные геологические объекты России: сохранение и рекреационный потенциал. Сборник трудов международной конференции // Москва: 2013.– С. 18-21.

7. **Geological Excursion to Death Valley, California** [Електронний ресурс]: Режим доступу: <http://eesc.columbia.edu/courses/v1010>.– Назва з екрану.

ІНКІН О.В., ПЕРКОВА Т.І., ХРИПЛИВЕЦЬ Ю.В. Геолого-туристичні маршрути вихідного дня Дніпропетровської області.

Резюме. Актуальність розробки та складання детальних описів геолого-туристичних маршрутів Дніпропетровської області зростає через необхідність залучення до активного відпочинку мешканців регіону з метою зменшення рівня їх екологічного, психологічного та іншого перенавантаження. Геологічні об'єкти області мають значний мінерально-сировинний, історичний, краєзнавчий потенціал. Значна їх частина, за критеріями ЮНЕСКО, може бути віднесена до геологічних парків. Розробку геолого-туристичних маршрутів слід пов'язати з організацією студентських експедицій. Це сприятиме популяризації геологічного туризму серед молоді, дозволить зібрати та опрацювати необхідну геологічну, мінералогічну, геоморфологічну, екологіч-

ну, історичну, кліматологічну, краєзнавчу та іншу інформацію. На її базі буде створений електронний ресурс геолого-туристичних маршрутів Дніпропетровської області.

Ключові слова: геологія, туризм, Дніпропетровська область.

ИНКИН А.В., ПЕРКОВА Т.И., ХРИПЛИВЕЦ Ю.В. Геолого-туристические маршруты выходного дня Днепропетровской области.

Резюме. Актуальность разработки и составления детальных описаний геолого-туристических маршрутов Днепропетровской области возрастает в связи с необходимостью привлечения к активному отдыху жителей региона с целью снижения уровня их экологических, психологических и других перегрузок. Геологические объекты области имеют значительный минерально-сырьевой, исторический, краеведческий потенциал. Значительная их часть, в соответствии с критериями ЮНЕСКО, может быть отнесена к геологическим паркам. Разработку геолого-туристических маршрутов следует связать с организацией студенческих экспедиций. Это будет способствовать популяризации геологического туризма среди молодежи, позволит собрать и обработать необходимую геологическую, минералогическую, геоморфологическую, экологическую, историческую, климатологическую, краеведческую и другую информацию. На ее основе будет создан электронный ресурс геолого-туристических маршрутов Днепропетровской области.

Ключевые слова: геология, туризм, Днепропетровская область.

INKIN O.V., PERKOVA T.I., KHRYPYVETS Yu.V. Short geological tour itineraries in Dnipropetrovsk oblast.

Summary. Evaluation of contemporary market of tourism services and global sphere of its operation proves the fact that geological tourism may become new integrated part of economical development strategy of Dnipropetrovsk oblast. Taking into account impressive physical, psychological, ecological pressure experienced by the residents of the area, they should be engaged in hiking, cycling, active recreation, become acquainted with unique natural features, historical and cultural heritage of the region. Geological features of Dnipropetrovsk oblast are characterized not only by high mineral and raw material potential, but also by the fact that they are of interest in terms of geology, history and ethnography. Many of them can be localized in geological parks matching corresponding UNESCO criteria. When developing geological tour itineraries, organization of tours for schoolchildren and students should be considered. On one hand, it will serve to promotion of geological tourism among youth; on the other hand it will allow collecting and treating necessary cartographic and depictive documentation. Geological tour itineraries may be used by residents of the oblast as well as by tourist clubs of educational institutions, companies and organizations. On the ground of received data computer-based resource for geological tour itineraries should be created to conduce to the publicity of geological tourism, beneficial use of weekends and public holidays, preservation of significant geological sites, increase in quantity of foreign tourists visiting Dnipropetrovsk oblast, rise of tourism domain contribution into the Gross Domestic Product of Ukraine and development of its tourist brand. Cost advantage from the use of developed weekend itineraries for every traveler includes 2-3 times minimization of financial charges for visiting tourist features thanks to the absence of fees to travel companies, for public transport utilization. Expenses of school and college students may be considerably lowered due to the discount system for transport use, itinerary payment, etc.

Key words: geology, tourism, Dnipropetrovsk oblast.

Надійшла до редакції 20 листопада 2014 р.
Представив до публікації професор О.В.Плотников.